

Psikolojik Danışmanların Özel Eğitim Öz Yeterlik Algıları ve Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutumları*

School Counselors' Sense of Self-Efficacy in Special Education and Their Attitudes Towards Individuals with Special Needs

İlknur Nurkan¹, Yeşim Güleç Aslan², Özcan Erkan Akgün³

¹Sorumlu Yazar, Bilim Uzmanı, Milli Eğitim Bakanlığı, ilknur.nurkan@gmail.com,
(<https://orcid.org/0000-0001-7307-6178>)

²Prof.Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, yesim.gulec@medeniyet.edu.tr,
(<https://orcid.org/0000-0003-0283-2129>)

³Doç.Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ozcan.akgun@medeniyet.edu.tr,
(<https://orcid.org/0000-0002-6486-0486>)

Geliş Tarihi: 03.07.2023

Kabul Tarihi: 05.09.2023

ÖZ

Özel gereksinimi olan bireylere psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunan uzmanların öz yeterlikleri ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik olumlu tutumları nitelikli hizmet sunma açısından önemlidir. Bu araştırmada psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları incelenmiştir. Kişisel Bilgi Formu, Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği ve Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği ile toplanan veriler; betimsel analizler, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t testi analizi, tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis testi, Mann-Whitney U testi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada; danışmanların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puan ortalamaları düşük ve tutumları olumsuz yönde, özel eğitim öz yeterlik algıları orta düzeyde bulunmuştur. Araştırmanın dikkat çeken bir sonucu danışmanların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkinin negatif yönde ve anlamlı düzeyde olmasıdır. Öz yeterlik ve tutum puanları cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma süresi, kurum türü ve özel eğitime yönelik hizmet içi eğitim alma değişkenlerine göre incelendiğinde, tutum ve öz yeterlik puanlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Alanyazın ışığında tartışılan bulgular bağlamında farklı araştırma yöntemleriyle danışmanların olumsuz tutumlarının altındaki nedenleri ve olumlu tutumları ile öz yeterliklerini arttırabilecek değişkenleri incelemeye yönelik araştırmalara ve uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, psikolojik danışman, tutum, öz yeterlik.

ABSTRACT

School counselor's self efficacy beliefs and attitudes towards individuals with special needs are important factors in terms of providing a quality service. Therefore this research was carried out to examine the school counselors' sense of self-efficacy regarding psychological consultation and guidance in special education and their attitudes towards individuals with special needs. In the research the data were collected through an information form for demographic info, School Counselors' Self-Efficacy Scale regarding Special Education and the Attitude toward Disabled Persons Scale. The collected data have been analyzed with the help of the software called IBM SPSS Statistics 26. The data obtained were

* Bu çalışma birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

analyzed by descriptive analysis, correlation, independent sample t-test, one-way analysis of variance (one-way ANOVA), Kruskal Wallis H test and Mann Whitney U test. Results revealed that school counselors attitude scores are low and their attitudes towards individuals with special needs close to negative attitude. Their level of sense of self-efficacy regarding psychological consultation and guidance in special education is moderate. One of the remarkable finding of the study is that there was a significant negative relationship between attitudes and self-efficacy. Also there were no significant differences between school counselors' self-efficacy perceptions and attitudes with their gender, age, education level, year of job experience, school levels they work, participation in in-service training/seminar. The obtained findings were discussed in the light of the literature and recommendations are included for future research.

Keywords: Special education, school counselor, attitude, self-efficacy.

GİRİŞ

Özel gereksinimi olan bireyler; zihinsel, duygusal, bedensel ve iletişim özellikleri açısından diğer bireylerden anlamlı farklılıklar göstermektedir (Lindsay, 2018). Özel gereksinimi olan bireylerin özelliklerine yönelik yanlış ve eksik bilgiler bu kişilerin tarih boyunca çeşitli ayrımcılık ve etiketlenmelere maruz kalmalarına neden olmuştur (Mueller, 2019; Opoku, vd., 2020). Kendilerine yönelik tutumların olumsuz olması ise toplumun birer parçası olan bu bireyleri dışlanmış hissettirmektedir (Earnshaw vd., 2012). Sosyal psikolojinin araştırma konularından biri olan tutumlar bireylerin karşılaştıkları kişiler, olaylar ve durumlara yönelik inanç, davranış, duygu ve düşüncelerinin tümünü kapsamaktadır. Tutumlarımız kişileri, olayları ve durumları nasıl gördüğümüz ve bunlara yönelik nasıl davrandığımızdır (Pickens, 2005). Kişilerin olaylara, durumlara ve nesnelere yönelik tutumları nötr, olumlu ve olumsuz olarak ayrılmaktadır. Tutumların oluşumunda aile, çevre ve akran grupları etkili olmaktadır. Erken yaşlarda kişilerin tutumlarının iyi ve kötü olarak ayrılması, tutum ve davranışlarına göre ödül veya ceza almaları, mantıksal süreçler, çevre, ikna yöntemleri ve medyanın etkisi ile kişilerin tutumları şekillenmektedir (Olufemi, 2012).

Yıllar içerisinde ülkelerin özel gereksinimi olan bireylerin sosyal yaşama dahil olmaları ve her türlü ayrımcılıktan korunmaları için geliştirdikleri çeşitli politikalar ile özel gereksinimi olan bireylerin haklarının korunması ve toplum tarafından olumlu tutumlarla karşılaşmaları amaçlanmıştır (Özdemir vd., 2022; Pettinichio, 2019; Szumski vd., 2020). Ancak kişilerin tutumları her durumda gözlemlenebilir olmamakta, bu da bireylerin sosyal yaşamda, eğitim ve iş yaşantılarında karşılaştıkları tutumların ölçülmesini önemli hale getirmektedir (VanPuymbrouck vd., 2020). Bu nedenle farklı sosyal grupların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları popüler bir araştırma konusu olagelmiştir. Bu sosyal gruplar üzerine yapılan çalışmalarda araştırma bulgularının farklılık gösterdiği dikkat çekmektedir. Alanyazında sağlık çalışanlarının özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının olumlu (Çelik vd., 2017), orta düzeyde (Kürkçüoğlu vd., 2021; Özdemir & Karadağ, 2021) ve olumsuz yönde (Tervo & Palmer, 2004) olduğuna yönelik araştırma bulguları mevcutken, sosyal hizmet ve ilahiyat programı öğrencilerinin tutumlarının olumlu yönde olduğu (Karataş, 2020), üniversitede görev yapan personellerin tutumlarının orta düzeyde olduğuna yönelik bulgular yer almaktadır (Lombardi vd., 2013; Şahin & Cengiz, 2017). Farklı meslek ve sosyal grupların dahil edildiği ve toplumun genelinde özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumların incelendiği çalışmalarda katılımcıların tutumlarının olumlu (Morin vd., 2013) ve olumsuz yönde (Kandemir vd., 2021) olduğuna yönelik bulgular görülmektedir. Tipik gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimi olan akranlarına yönelik tutumları incelendiğinde ise olumlu tutumların yer aldığı alanyazın bulgularının yanı sıra (Alnahdi, 2019), tutumlarının olumsuz olduğuna yönelik bulgular da mevcuttur (Firat & Koyuncu, 2019; Petry, 2020). Farklı branşlarda görev yapmakta olan öğretmenlerin tutumlarının incelendiği çalışmalarda ise tutumların olumlu (Supriyanto, 2019), orta düzeyde (Yada & Savolainen, 2017) ve olumsuz

yönde (Kandemir vd., 2021) olduğuna yönelik araştırma bulguları görülmektedir. Görüldüğü üzere, farklı sosyal gruplara yönelik elde edilen bulgular çeşitlilik göstermektedir. Bu bağlamda toplumdaki sosyal gruplardan biri olan ve özel gereksinimi olan bireylerin eğitsel yaşantılarında etkin bir role sahip olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin hizmetlerinin niteliğinde önemli bir değişken olan özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi önem kazanmaktadır (Dengiz, 2017; Romano vd., 2009; Şahan, 2019). Uluslararası ve ulusal alanyazın, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin okul ve kurumlarda öğrencilerin sahip oldukları potansiyeli fark etmelerinde, akademik, sosyal-duygusal ve kariyer alanlarında kendilerini keşfetmelerinde destekleyici ve yol gösterici bir role sahip olduklarını göstermektedir (Havlik vd., 2019; Karataş & Şahin Baltacı, 2013; Lambie, 2019, Terzi vd., 2011; Tuzgöl Dost, 2020). Eğitim sürecinde karşılaşılan; aile ve arkadaş ilişkileriyle ilgili sorunlar, okul fobisi, sınav kaygısı, okul terki, şiddet ve iletişim güçlükleri gibi birçok olumsuz durumda da okul psikolojik danışmanları önleyici, krize müdahale edici ve çare bulucu olma bağlamındaki sorumluluklarıyla olumlu okul iklimi oluşturulmasında ve öğrencilerin sosyal-duygusal ve akademik gelişimlerini desteklemekte önemli görülmektedir (Bengisoy & Özdemir, 2020; Emiroğlu & Gençtanırım Kurt, 2023; Hernandez & Seem, 2004; Karacan Özdemir & Bacanlı, 2020; Nice vd., 2023). Alanyazında öğrencilerin rehberlik servisinden en çok aldıkları hizmetler içerisindeyse; iş birliği sağlama, bir üst öğrenim kurumlarına yönelik bilgi alma, yönlendirme ve yerleştirme hizmetlerinin sağlanması, okula ve çevreye uyumlarının kolaylaştırılması, sosyal beceri eğitimleri ve bireysel psikolojik danışma alma olduğu görülmektedir (Kanak vd., 2018; Yüksel Şahin, 2008). Söz konusu özel gereksinimi olan bireyler olduğunda da bu bireylerin eğitiminde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin önemli rolleri bulunmaktadır (Akgün, 2010; Bialka & Havlik, 2020; Çolak vd., 2013; Güven, 2021; Reese, 2021). Okul danışmanlarının özel gereksinimi olan bireylere ve ailelerine yönelik danışma ve rehberlik hizmeti vermede, öğretmenler, aileler ve çocuklar arasındaki bağı kurmaya yönelik çalışmalar yapmada, olumsuz davranışları azaltma, problem çözme ve sosyal beceriler kazandırmada ve eğitsel faaliyetlerine yönelik çalışmaları takip etmede etkin rol üstlendikleri görülmektedir (Sola Özgüç & Altın, 2021; Studer & Quigney, 2003). Okul danışmanlarının rolleri belirlenirken kapsayıcılık ve bütünleştiriciliğin altı özellikle çizilmekte ve özel gereksinimi olan bireylerin tipik gelişim gösteren akranlarından ayırt edilmeden eğitsel ve toplumsal ortamlara dâhil edilmeleri vurgulanmaktadır (American School Counselor Association [ASCA], 2019; Kurt, 2022; Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2020). Uluslararası ve ulusal alanyazında vurgulanan rolleri doğrultusunda, Türkiye’de özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik danışmanların rol ve görevleri Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği ile belirlenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018). Bu yönetmelik doğrultusunda psikolojik danışman ve rehber öğretmenler; özel gereksinimi olan bireylerin özel eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, gerekli görülen hizmetlerin planlanması, yürütülmesi, izlenmesi, bireysel ihtiyaçları doğrultusunda eğitim öğretimlerinin planlanmasını amaçlayan kurullarda görev almaktadırlar. Ayrıca özel gereksinimi olan öğrencilerin okula uyumu, aile, okul, öğrenci iş birliğinin sağlanması da danışmanların görevleri arasında yer almaktadır.

Tutumların kişilerin davranışlarını tahmin etmesi ve açıklaması beklenir. Olumlu tutumlar kişilerin karşılaştıkları olay, durum ve kişilere yaklaşımını desteklerken; olumsuz tutumlar bunlardan kaçınmalarına neden olmaktadır (Ajzen & Fishbein, 2000). Özel gereksinimi olan öğrencilerin kendilerini kabul edilmiş hissetmelerinde, psikolojik ve sosyal uyumlarının sağlanmasında olumlu tutumlarla karşılaşmaları önemli bir etkiye sahiptir (Markova vd., 2016; Praisner, 2003). Özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları olumlu yönde olan danışmanların ‘engellere’ ve ‘tanılara’ odaklanmak yerine ‘ihtiyaçlara’ odaklanması ve bu ihtiyaçları sağlamak konusunda gerekli çabayı göstermesi beklenmektedir (Nagase vd., 2021; Song, 2016). Bu bağlamda psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan öğrencilerle ilgili tüm görev ve sorumlulukları göz önüne alındığında özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi nitelikli hizmet sunma

bağlamında önemli hale gelmektedir. Alanyazında tutumları inceleyen birçok kuram ve teori bulunmakla birlikte genelde tutumların; kişilerin yaşamlarını düzenlemek için oluşturdukları, inanç, duygu, düşünce ve davranış boyutlarını içeren, çevreye, kültürel ve bireysel değerlere göre şekil alabilen bir kavram olarak ele alındığı görülmektedir. Eğitimcilerin tutumlarının ise öğrencileri ile ilgili başarı ve başarısızlıklardan, yetenek ve beklentilerinden etkilendiği ve bu doğrultuda şekillendiği görülmüştür (Weiner, 2010). Olumlu tutumların artmasında kişilerin özel eğitime yönelik eğitim almalarının, özel gereksinimi olan bireylerle vakit geçirmelerinin etkili olduğu görülmektedir (Alorani vd., 2020). Tutumların ölçülmesine yönelik çalışmalar ise çoğunlukla psikolojik danışmanların kaynaştırma/bütünleştirme eğitimine yönelik tutumlarına odaklanmıştır (Şahan, 2019). Danışmanların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarını incelemek amacıyla yapılan çalışmalarda olumlu tutum geliştirilmesi amacıyla yapılan deneysel çalışmaların başarıya ulaştığı dikkat çekmektedir (Alorani vd., 2020; Çimşir, 2019; Polat, 2001). Çeşitli değişkenlerin tutum ile ilişkisinin incelendiği çalışmalarda; bireylerin özel gereksinim türlerinin (Dengiz, 2017), görev yaptıkları branşın (Pesen & Demirhan, 2021) ve özel gereksinimi olan bireylerle ilgili çalışmalar yapmış olmalarının (Persico, 2004) tutumları üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Özel eğitimde psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulurken bu görevi yerine getiren uzmanların kendilerini yeterli görmeleri başarıya ulaşmaları açısından önemli görülmektedir. Bandura (1982, 1986) kişilerin bir görevi yerine getirmek ve başarıya ulaşmak için kendi kapasite ve yeterliklerine olan inançlarını tanımlamak üzere öz yeterlik kavramını kullanmıştır. Buna göre öz yeterliği yüksek olan kişiler zorlu görevlerle karşılaştıklarında pes etmemekte, dayanma ve başa çıkma güçleri yüksek olmaktadır. Öz yeterliği düşük olan kişiler ise daha çabuk pes etme eğiliminde olmaktadır. Öz yeterlik inançları kişilerin düşünce biçimlerini, hislerini, öz motivasyon kaynaklarını ve davranışlarını etkilediği gibi öğrenme süreçlerini ve duygusal tepkilerini de etkilemektedir. Kendi kapasitesine ve başarıma gücüne inanan kişiler görevleri ve talepleri olduğundan daha zorlu ve yapılamaz görmekte, yoğun stres yaşamaktadırlar. Kişinin becerisi, motivasyonu ve bilgisi, yüksek öz yeterlik algısı ile birleştiğinde öğrenme düzeyi, performansı ve başarısı yükselmektedir (Christy & Mythili, 2020; Schunk, 1995; Torres & Alieto, 2019).

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenler her eğitim kademesinde görev almakta olup, farklı yaş gruplarıyla çalışmaktadırlar. Bu da sahip oldukları bilgi ve becerileri hitap ettikleri gruba etkili bir şekilde uyarılma becerisi gerektirmektedir. Danışmanların bu becerilerini etkili olarak kullanması ve başarıya ulaşmaya yönelik kişisel inancı, öz yeterlik algısı ile ilişki olmaktadır (Bodenhorn & Skaggs, 2005). Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin sundukları hizmete yönelik öz yeterliğinin yüksek olması danışmanlarına sunacağı eğitsel ve psikolojik desteğin etkililiğine yönelik inancının ve kararlılığının yüksek olmasını ifade etmektedir (Larson & Daniels, 1998; Ooi vd., 2018). Özel eğitime yönelik öz yeterlik algıları ise; çalıştıkları okul ve kurumlarda özel gereksinimi olan bireylere yönelik sunacakları psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik kendi yeterliklerine olan inançlarını ve bu bağlamda karşılaştıkları zorlu durumlarla başa çıkma, pes etmeden sorunlara yönelik etkili çözüm yolları bulma kapasitelerini ifade etmektedir (Aksoy & Diken, 2009a, 2009b).

Öz yeterlik algısının artmasında başarılı deneyimler ve edinilen tecrübeler oldukça önemli görülmektedir (Bandura, 1977). Bu bağlamda, danışmanların kendilerini mesleklerine yönelik yetkin, yeterli görmelerinde mesleki gelişimlerine yönelik hizmet içi eğitim almaları, bilgilerinin ve becerilerini geliştirmeleri oldukça önemlidir. Ayrıca hizmet öncesi eğitimler kapsamında, lisans eğitimleri boyunca aldıkları dersler öz yeterlik algısının artması bağlamında önemli bir etkidir (Derin Kılıç & Er, 2021; Yüksel vd., 2012). Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) lisans programları incelendiğinde danışmanların lisans eğitimleri boyunca özel eğitim ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik çeşitli dersleri alabildikleri görülmektedir. Ancak müfredat incelendiğinde alınan ders sayısının ve saatlerinin oldukça kısıtlı olduğu dikkat çekmektedir (Yüksek Öğretim Kurumu [YÖK], t.y.).

Alanyazında danışmanların özel gereksinimi olan bireylerle çalışırken kendi yeterliklerine ilişkin algılarının lisans eğitimleri süresince özel eğitime yönelik aldıkları eğitimi yeterli görüp görmemelerine göre değiştiğine yönelik araştırma bulguları yer almaktadır (Arşit, 2019; Wood Dunn & Baker, 2002). Ayrıca tecrübe kazanma ve mesleki çalışma süresi gibi faktörlerin de öz yeterlik algısı üzerinde etkili olduğu söylenebilmektedir (Boulden Jr., 2020; Gürbüz, 2012; Malone, 2021).

Öğretmenlerin öz yeterlik algıları; sundukları hizmetin niteliği, iş doyumları, başarı ve motivasyonları gibi birçok faktörü etkilemekte olduğundan incelenmesi önemli bir konu olmuştur (Köksal, 2019; Tschannen Moran & Woolfolk Hoy, 2002). Bu doğrultuda özel eğitimde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin öz yeterliklerine yönelik uluslararası araştırmalara bakıldığında; danışmanları özel gereksinimi olan bireylerle çalışmaya hazırlayan hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin deneyim kazandırmaya, hizmet süresince karşılaşılabilecek vakalara hazırlamaya yönelik olmasının önemi vurgulanmaktadır (Lewis vd., 2010). Ayrıca kaynaştırma/bütünleştirmeye yönelik çalışmalarda danışmanların öz yeterlik algılarının performanslarını etkilediğine yönelik araştırma bulgularının yer aldığı görülmektedir (Goldsmith, 2011; Malone, 2021). Türkiye’de danışmanların özel eğitimde sundukları hizmetlere yönelik öz yeterliklerini ölçen çalışmalar son yıllarda önemi vurgulanan araştırma konularından olmuştur (Aksoy & Diken, 2009a; Sönmez vd., 2020). Vural Batık ve Fırıncı Kodaz (2018) tarafından yapılan çalışmada PDR öğrencilerinin alan uygulaması içeren kurum deneyimi dersi sonrasında özel eğitime ve özel gereksinimi olan bireylerle çalışmaya yönelik öz yeterlik algılarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Öz yeterlik algısı üzerinde cinsiyet, yaş, çalışılan kurum türü, mesleki çalışma süresi gibi birçok değişkenin etkisinin de incelendiği görülmektedir (Gürbüz, 2012; Kola 2012).

Özel eğitim alanında psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin öz yeterliklerini ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarını birlikte inceleyen çalışmalar uluslararası alanyazında ele alınmış olsa da ulusal alanyazında çoğunlukla kaynaştırma/bütünleştirme eğitime yönelik tutumlar üzerine çalışılmış (Özdemir, 2018; Şahan, 2019), öz yeterlik ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları birlikte inceleyen bu tür bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa, okullarda ve rehberlik araştırma merkezleri (RAM) bünyesinde özel gereksinimi olan bireylere yönelik önemli görev ve sorumluluklara sahip danışmanların gerek özel eğitimdeki öz yeterliklerinin ve gerekse de özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının sunulan hizmetler niteliğindeki önemi ve bu bağlamda öz yeterliklerinin ve tutumlarının araştırılmasının önemi vurgulanmaktadır (örneğin, Kıran & Dengiz, 2019; Şahan, 2019). Yeni araştırmaların mevcut durumun anlaşılması, gerekli görülen noktalarda önlem alınması ve eyleme geçilmesine olanak sağlayabileceği düşünülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında bu çalışmada psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitim bağlamındaki psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarını ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarını incelemek amaçlanmıştır.

Araştırma kapsamında yanıt aranan sorular şunlardır:

1. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitim öz yeterlik algıları ile özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki çalışma süresi, görev yapılan kurum türü, özel eğitime yönelik hizmet içi eğitim/seminer alma durumları bakımından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki çalışma süresi, görev yapılan kurum türü, özel

eğitime y6nelik hizmet içi eğitim/seminer alma durumları bakımından anlamlı bir farklılık g6stermekte midir?

Y6NTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nicel araştırma y6ntemlerinden ilişkisel tarama y6ntemi kullanılarak y6r6t6lm6řt6r. İlişkisel araştırmalar, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yapılan araştırmalardır. Değişkenler arasındaki ilişkileri ve bağlantıları inceleyen bu araştırma modelinde, betimsel tarama araştırmalarında olduğu gibi sadece olguyu tanımlamanın 6tesinde, bu olgunun nelerle ilişkili olduğu araştırılarak, olgunun daha iyi anlaşılması hedeflenir (B6y6k6zt6rk vd., 2020).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubunun belirlenmesinde uygun 6rnekleme kullanılmıştır. Seçkisiz olmayan 6rnekleme y6ntemlerinden biri olan bu y6ntemde araştırmacı çalışması için gerekli 6rnekleme b6y6kl6đ6ne ulaşana kadar kolay ve ulaşılabilir olan deneklerden veri toplamaya devam eder (G6rb6z & şahin, 2018).

Bu araştırmayı y6r6ten araştırmacı kendi g6rev yaptđđı ilçeden veri toplamıştır. İlçedeki t6m psikolojik danışman ve rehber 6đretmenlere ulaşmak hedeflenmiştir. Çalışma grubunu bu hedef kitle içinden çalışmaya g6n6ll6 olarak katılmayı kabul eden 110 katılımcı oluşturmakta olup detaylı bilgilere Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler (N=110)

Değişkenler	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	82	74.5
	Erkek	28	24.5
Toplam		110	100
Yaş	26-30	48	43.6
	31-35	41	37.3
	36 Ve 6zeri	21	19.1
Toplam		110	100
Eğitim D6zeyi	Lisans	89	80.9
	Y6ksek Lisans	21	19.1
Toplam		110	100
Mesleki alışma S6resi	10 Yıldan Az	80	72.7
	10 Yıldan Fazla	30	27.3
Toplam		110	100
G6rev Yapılan Kurum T6r6	Anaokulu	2	1.8
	İlkokul	48	43.6
	Ortaokul	36	32.7
	Lise	20	18.2
	RAM	3	2.7
	Bilsem	1	0.9
Toplam		110	100
6zel Eğitime Y6nelik Hizmet İçi Eğitim/Seminer Alma Durumları	Aldım	58	52.7
	Almadım	52	47.3
Toplam		110	100

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veriler; Kişisel Bilgi Formu, Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği ve Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan formda katılımcıların; cinsiyet, yaş, mesleki çalışma süresi, mezun oldukları lisans programı, özel eğitim hakkında hizmet içi eğitim/seminere katılma durumları, eğitim düzeyleri, görev yaptıkları kurum türü, çevrelerinde özel gereksinimi olan birey olup olmamasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.3.2. Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği

Ölçek Aksoy ve Diken (2009a) tarafından geliştirilmiştir. Madde yanıtları beşli Likert tipi olarak derecelendirilmekte ve 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en az puan 40, en yüksek puan 200'dür. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının arttığı söylenebilmektedir. Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.96, Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 0.98 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin faktör yapısını belirleyebilmek için açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve öz yeterlik algısını tek boyutta ölçtüğü görülmüştür.

2.3.3. Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği

Ölçek Yaşın Dökmen (2000) tarafından geliştirilmiştir. Madde yanıtları beşli Likert tipi olarak derecelendirilen ve tek boyutlu olan ölçekte 30 madde yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30 ve en yüksek puan 150'dir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumların olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayısı 0.91 ve iki yarım güvenilirlik katsayısı 0.83 bulunmuştur. Ölçeğin geçerliğini belirlemek için katılımcılara hem Engellilere Yönelik Tutum Ölçeği hem de eş değer ölçek olan Kişi Algısı Ölçeği (Yaşın Dökmen, 1997) verilmiş ve iki ölçeğin puanları arasındaki korelasyona bakılmıştır. Korelasyon katsayısı $r = .58$ olarak bulunmuştur ($p < .01$). Ölçeğin geçerliğini sınamak için yapılan diğer bir çalışmada ise engellilerle temas düzeyi farklı (yakın, uzak, yok) olan üç grubun ölçek puanları arasındaki farka bakılmış ve tek yönlü varyans analizi sonucu ile bulunan F değeri anlamlı çıkmıştır ($F(2,318) = 3.44; p < .05$). Ölçeğin geçerli ve güvenilir sayılabileceği sonucuna varılmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın Etik Kurul izni İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulu'ndan 05/07/2021 tarihli ve 2021/07-07 sayılı yazı ile alınmıştır. İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 15/09/2021 tarihli valilik oluru ve E-59090411-20-32042813 sayılı yazısı ile ölçek uygulama izinleri alınmıştır.

Araştırmanın verileri 2021-2022 eğitim öğretim yılı içerisinde, devam eden COVID-19 salgını sürecinde, İstanbul ili Pendik ilçesinde görev yapmakta olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerden gönüllülük esaslı doğrultusunda uygulanan ölçekler ile yüz yüze ve internet aracılığı toplanmıştır. Ölçeğin yüz yüze uygulaması için araştırmacı ilçe RAM ile iletişime geçmiş, gerekli izin alındıktan sonra RAM tarafından düzenlenen seminer, toplantı vb. çalışmalarda katılımcılara ölçekler araştırmacının kendisi tarafından ulaştırılmış ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyenlere ölçek uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin internet yolu ile yapılan uygulamasında araştırmacı ilçede görev yapan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin kişisel iletişim numaralarına bireysel olarak Google Formlar aracılığı ile ölçeği iletmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak 110 psikolojik danışman ve rehber öğretmen katılmıştır. Katılımcılara yanıtlarının ve kişisel bilgilerinin gizliliği esasları ve araştırmanın etik ilkeler

çerçevesinde yürütüleceği bilgisi verilmiş, araştırmanın etik ilkeler çerçevesinde yürütülmesine özen gösterilmiştir.

Verilerin analizleri araştırma soruları doğrultusunda betimsel analizler, korelasyon analizi, bağımsız örneklem t testi analizi, tek yönlü varyans analizi, Kruskal-Wallis testi, Mann-Whitney U testi kullanılarak yapılmıştır. Araştırma kapsamında toplanan veriler IBM SPSS Statistics 26 paket programı ile analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde katılımcıların özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik öz yeterlik algıları ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ile ilgili araştırma soruları doğrultusunda elde bulgular yer almaktadır.

3.1. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algıları ve Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu doğrultusunda çalışma grubuna ait öz yeterlik algılarına ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum ölçeği puanlarına yönelik bulgular Tablo 2 ve Tablo 3 olarak verilmiştir.

Tablo 2'ye göre alınan en düşük puanın 72 ve en yüksek puanın 200 olduğu görülmektedir. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin 27'sinin (%24,54) 72-132 arasında, 29'unun (%26,36) 133-146 arasında, 26'sının (%23,63) 147-161 arasında ve 28'inin (% 25,45) ise 162-200 aralığında puan aldığı görülmektedir. Katılımcıların öz yeterlik algısı puan ortalamaları ise (\bar{X} =147,70, S= 24,57) olarak bulunmuştur.

Tablo 2

Özel Eğitim Öz Yeterlik Puanlarına Ait Betimleyici İstatistikler ve Puan Dağılımları

Yüzdellik Dilim	Alınan Puan	f	%	\bar{X}	S
%25	72-132	27	24,54	117,26	16,67
%26-50	133-146	29	26,36	140,90	4,12
%51-75	147-161	26	23,63	154,08	4,44
%76-100	162-200	28	25,45	178,21	12,37
Toplam	72-200	110	100	147,70	24,57

Tablo 3 doğrultusunda en düşük puan 30 ve en yüksek puan 73 olarak görülmektedir. Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin 28'inin (%25,45) 30-42 arasında, 28'inin (%25,45) 43-49 arasında, 31'inin (%28,18) 50-59 arasında ve 23'ünün (% 20,90) ise 60-73 arasında puan aldığı görülmektedir. Katılımcıların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puan ortalamaları ise (\bar{X} =50,19, S=10,57) olarak bulunmuştur.

Tablo 3

Tutum Puanlarına Ait Betimleyici İstatistikler ve Puan Dağılımları

Yüzdellik Dilim	Alınan Puan	f	%	\bar{X}	S
%25	30-42	28	25,45	36,96	3,94
%26-50	43-49	28	25,45	46,04	1,97
%51-75	50-59	31	28,18	55,06	3,11

%76-100	60-73	23	20,90	64,78	4,02
Toplam	30-73	110	100	50,19	10,57

3.2. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitim Öz Yeterlik Algıları ile Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun cevabı bağlamında değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısıyla incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 incelendiğinde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ile özel eğitim öz yeterlik algıları arasında negatif yönde, görece düşük (.30'un altında), anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere olumlu tutumları artmaktayken özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik öz yeterlik algılarının azalmakta olduğunu göstermektedir ($r = -0,29$, $p < 0,01$).

Tablo 4

Değişkenlere Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonucu

Değişkenler		Özel Eğitim Öz Yeterlik
Özel Gereksinimi Olan Bireylere	Korelasyon	-,298
Yönelik Tutum	<i>p</i>	,002
	<i>N</i>	110

3.3. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın diğer bir sorusu doğrultusunda katılımcıların psikolojik danışma ve rehberlik öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler (örneğin, eğitim düzeyi, mesleki çalışma süresi) bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir.

Katılımcıların öz yeterlik algılarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarında cinsiyet değişkeni bağlamında anlamlı düzeyde fark görülmemektedir [$t_{(108)} = -0,321$, $p > 0,05$].

Tablo 5

Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Tablosu

Değişkenler	Cinsiyet	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Özel Eğitim Öz Yeterlik	Kadın	82	147,26	22,72	108	-0,321	0,749
	Erkek	28	149,00	29,75			

Katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarının yaşa göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise Kruskal-Wallis testiyle saptanmıştır. Araştırma bulguları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 incelendiğinde katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı görülmektedir [$\chi^2_{(2)} = 3,66$, $p > 0,05$].

Tablo 6*Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonucu*

Değişkenler	Yaş	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Özel Eğitim Öz Yeterlik	26-30	48	55,70	2	3,66	0,16	-
	31-35	41	60,89				
	36 ve Üzeri	21	44,52				

Katılımcıların öz yeterlik algılarının eğitim düzeyleri bağlamında farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testiyle saptanmıştır. Araştırma bulguları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarında eğitim düzeylerine göre anlamlı fark görülmemiştir [$t_{(108)}=0,32$, $p>0.05$].

Tablo 7*Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre T Testi Tablosu*

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Özel Eğitim Öz Yeterlik	Lisans	89	148,07	23,95	108	0,32	0,74
	Yüksek Lisans	21	146,14	27,60			
	Lisans						

Katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarının mesleki çalışma süresi doğrultusunda farklılaşp farklılaşmadığıysa Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algılarında mesleki çalışma süreleri doğrultusunda anlamlı fark olmadığı görülmektedir. ($U=981,50$, $p>0,05$).

Tablo 8*Mesleki Çalışma Süresi Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Tablosu*

Değişkenler	Mesleki Çalışma Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Özel Eğitim Öz Yeterlik	10 Yıldan Az	80	58,23	4658,50	981,50	0,14
	10 Yıldan Çok	30	48,22	1446,50		

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin öz yeterlik algılarının çalışılan kurum türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analize sadece ilkökul, ortaokul ve lisede görev yapan katılımcılar dâhil edilmiştir. Bulgular Tablo 9 ve Tablo 10’da yer almıştır.

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların öz yeterlik puan ortalamaları; ilkökulda görev yapanların 147,95 ($Ss=28,62$), ortaokulda görev yapanların 145,55 ($Ss=22,75$) ve lisede görev yapanların 151,15 ($Ss=20,26$) olarak bulunmuştur. Çalışılan kurum türü kademesine ilişkin ortalama puanlarda farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 9*Kurum Türü Değişkenine Göre Betimsel İstatistikler*

	Çalışılan Kurum Türü	N	\bar{X}	Ss
Özel Eğitim Öz Yeterlik	İlkokul	48	147,95	28,62
	Ortaokul	36	145,55	22,75
	Lise	20	151,15	20,26

Tablo 10 incelendiğinde ise katılımcıların özel eğitim öz yeterlik algıları çalıştıkları kurum türüne göre farklılaşmamıştır [$F_{(2-101)}=0,319$, $p>0.05$].

Tablo 10*Kurum Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları*

	Kurum Türü	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Özel Eğitim Öz Yeterlik	Gruplar arası	406,635	2		0,319	0,72	-
	Grup içi	64427,356	101				
	Toplam	64833,990	103				

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin öz yeterlik algılarının hizmet içi eğitim/seminer alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı ise bağımsız örneklem t testiyle incelenmiştir. İlgili bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde hizmet içi eğitim/seminer alan ve almayan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin öz yeterlik algılarında anlamlı fark görülmemektedir [$t_{(108)}=1,06$, $p>0.05$].

Tablo 11*Hizmet İçi Eğitim/Seminer Değişkenine Göre T Testi Tablosu*

Değişkenler	Hizmetiçi Eğitim/Seminer	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Özel Eğitim Öz Yeterlik	Evet	58	150,06	22,30	108	1,06	0,28
	Hayır	52	145,07	26,85			

3.4. Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesine İlişkin Bulgular

Araştırmanın diğer bir sorusu olarak tutumların çeşitli değişkenler (örneğin, eğitim düzeyi, mesleki çalışma süresi) bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermedikleri incelenmiştir.

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmama durumu bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarında cinsiyete göre anlamlı düzeyde fark görülmemektedir [$t_{(108)}=-1,04$, $p>0.05$].

Tablo 12*Cinsiyet Değişkenine Göre T Testi Tablosu*

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Özel Gereksinimi Olan	Kadın	82	49,57	10,96	108	-1,04	0,29
Bireylere Yönelik Tutum	Erkek	28	52,00	9,27			

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ve yaş değişkeni ilişkisi Kruskal-Wallis testiyle incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 13'te yer almıştır.

Tablo 13 incelendiğinde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere karşı tutumlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı görülmektedir [$\chi^2 (2) = 3,57, p > 0,05$].

Tablo 13*Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonucu*

Değişkenler	Yaş	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutum	26-30	48	58,41	2	3,57	0,16	-
	31-35	41	48,34				
	36 ve Üzeri	21	62,83				

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testiyle incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puanlarında eğitim düzeylerine göre anlamlı fark görülmemektedir [$t_{(108)}=0,32, p > 0,05$].

Tablo 14*Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre T Testi Tablosu*

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutum	Lisans	89	50,34	10,55	108	0,32	0,74
	Yüksek Lisans	21	49,52	10,89			

Katılımcıların özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının mesleki çalışma süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı Mann-Whitney U testi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15 incelendiğinde psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puanlarında mesleki çalışma sürelerine göre anlamlı fark olmadığı görülmektedir ($U=1026,00, p > 0,05$).

Tablo 15*Mesleki Çalışma Süresi Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Tablosu*

Değişkenler	Mesleki Çalışma Süresi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutum	10 Yıldan Az	80	53,33	4266,00	1026,00	0,24
	10 Yıldan Çok	30	61,30	1839,00		

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının çalışılan kurum türü değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı ise tek yönlü varyans analiziyle incelenmiştir. Analize sadece ilkokul, ortaokul ve lisede görev yapan katılımcılar dâhil edilmiştir. Bulgular Tablo 16'da ve Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 16 incelendiğinde katılımcıların tutum puan ortalamaları; ilkokulda görev yapanların 49,04 (Ss=10,51), ortaokulda görev yapanların 50,61 (Ss=11,59) ve lisede görev yapanların 53,50 (Ss=8,24) olarak bulunmuştur. Çalışılan kurum türü kademesi yükseldikçe ortalama puanların da görece arttığı görülmektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve sonuçları Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 16*Kurum Türü Değişkenine Göre Betimsel İstatistikler*

	Çalışılan Kurum Türü	N	\bar{X}	Ss
Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutum	İlkokul	48	49,04	10,51
	Ortaokul	36	50,61	11,59
	Lise	20	53,50	8,24

Tablo 17 incelendiğinde ise psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları çalışılan kurum türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır [$F_{(2-101)}=1,273$, $p>0.05$].

Tablo 17*Kurum Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları*

	Kurum Türü	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Özel Gereksinimi Olan Bireylere Yönelik Tutum	Gruplar arası	282,182	2	141,09	1,273	0,28	-
	Grup içi	11195,472	101	110,84			
	Toplam	11477,654	103				

Psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının hizmet içi eğitim/seminer alıp almama durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız örneklem t testi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18 incelendiğinde hizmet içi eğitim/seminer alan ve almayan katılımcıların özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir [$t_{(108)}=0,03$, $p>0.05$].

Tablo 18*Hizmet İçi Eğitim/Seminer Değişkenine Göre T Testi Tablosu*

Değişkenler	Hizmetiçi Eğitim/Seminer	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Özel Gereksinimi Olan	Evet	58	50,22	10,60	108	0,03	0,97
Bireylere Yönelik Tutum	Hayır	52	50,15	10,64			

TARTIŞMA

Bu çalışmada psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitim öz yeterlik algıları, özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları, öz yeterlik algıları ile tutumları arasındaki ilişki ve öz yeterlik algıları ile tutumlarının çeşitli değişkenler bağlamında farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Çalışmanın bulgularında katılımcıların psikolojik danışma ve rehberlik öz yeterlik algısı puan ortalamaları 147,70 (S= 24,57) olarak bulunmuştur. Bu çalışmada uygulanan öz yeterlik ölçeğinden en düşük 40, en yüksek 200 puan alınması söz konusudur. Bu puanlar göz önüne alındığında bu araştırmaya katılan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitimde öz yeterlik algılarının orta düzeye yakın olduğu söylenebilmektedir. Bu araştırmada kullanılan özel eğitim öz yeterlik ölçeğinin geliştirildiği ve geçerlik güvenirliğinin incelendiği çalışmada katılımcıların öz yeterlik puan ortalamaları 131,9 (S= 30,89) olarak bulunmuştur ve katılımcıların özel eğitimde öz yeterlik algıları orta düzey olarak saptanmıştır (Aksoy & Diken, 2009a). Bu sonuç elde edilen bu araştırma bulgusu ile tutarlıdır. Alanyazın incelendiğinde elde edilen bulgunun diğer araştırma bulguları ile uyumlu olduğu görülmektedir (Deniz, 2017; Sönmez, vd., 2020; Yılmaz Bingöl, 2018). Bu bulgu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin lisans eğitimleri boyunca almış oldukları özel eğitime yönelik ders saatlerinin kısıtlı ve teorik düzeyde olması ile açıklanabileceği gibi aynı zamanda mesleki çalışma yılları süresince özel gereksinimi olan bireylere yönelik konulara ve sorumluluklara ilişkin yeterli düzeyde bilgiler edinememiş olabileceklerini de düşündürmektedir. Nitekim alanyazında lisans eğitimi süresince özel eğitime yönelik alınan derslerin kişileri çalışma hayatlarında karşılaşacakları iş yüküne ve özel eğitime yönelik sorumluluklarına hazırlamadığı yönünde (Arşit, 2019; Wood Dunn & Baker, 2002) ve özel eğitimde deneyim sahibi olmanın öz yeterliği arttırdığı yönünde (Aksoy & Diken, 2009b; Goldsmith, 2011) araştırma bulguları yer almaktadır.

Araştırmada psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puan ortalamaları 50,19 (S= 10,57) olarak bulunmuştur. Bu araştırmada kullanılan tutum ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışmasının gerçekleştirildiği araştırmada (Yaşın Dökmen, 2000) çalışma grubunun tutum puanlarının en düşük 60 ve en yüksek 150 puan olduğu görülmüş, tutum puan ortalamaları ise 121,52 (S =14,14) olarak bulunmuştur. Bu bulgu araştırmacı tarafından tutumlarının fazla olumsuz olmadığı şeklinde değerlendirilmiştir. Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması bulguları ile yapılan bu araştırmada elde edilen bulgular karşılaştırıldığında ve ölçekten en yüksek 150, en düşük 30 puan alınabileceği, puan arttıkça özel gereksinimi olan bireylere yönelik olumlu tutumların da arttığı bilgisi göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmaya katılan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutum puanlarının düşük ve tutumlarının olumsuzya yakın olduğu söylenebilir.

Bu araştırmaya katılan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%95) görev yaptığı okullarda özel gereksinimi olan bireyler eğitim görmektedir. Psikolojik danışmanların özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik görev ve sorumlulukları düşünüldüğünde karşılaştıkları iş yükünün artmış olabileceği, artan iş yükü ile

beraber mesleki tükenmişlik düzeylerinin de artmış olabileceği ve bu tür durumların da olumsuz tutumlara yol açabileceği akla gelmektedir. Alanyazın bulguları da mesleki tükenmişliğin, artan iş yükünün ve artan çalışma sürelerinin kişilerin işlerine ve diğer insanlara karşı olumsuz tutumlara yol açtığını göstermektedir (örneğin, Öztapak, 2018; Persico, 2004). Bu araştırmaya katılan psikolojik danışmanların tutum puanlarının olumsuzla yakın olmasının akla gelen diğer bir açıklaması lisans eğitimleri boyunca özel eğitime yönelik aldıkları derslerin sınırlı sayıda ve teorik olmasından kaynaklanmış olabileceğidir. Alanyazında özel eğitime yönelik teorik bilgi edinmenin tutumları değiştirmede yeterli olmadığı (Çitil vd., 2018), özel gereksinimi olan bireylerle etkileşime geçilmesini sağlayan uygulamalarla desteklenmiş eğitimlerin ise daha etkili sonuçlar verdiğini gösteren araştırma bulguları yer almaktadır (Çimşir, 2019). Katılımcıların tutum puanlarının olumsuzla yakın olması bu araştırmada kullanılan tutum ölçeğinin özel gereksinimi olan öğrenciler özelinde değil, genel anlamda özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları ölçmesi ile de ilişkili olabilir. Dolayısıyla bu araştırmaya katılan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin olumsuzla yakın tutumları sadece çalıştıkları okullarda eğitim alan özel gereksinimi olan bireylerle sınırlı olmayıp, genel anlamda toplumdaki tüm özel gereksinimi olan bireylere karşı duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik tutumlarını kapsıyor olabilir.

Araştırmada katılımcıların özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik öz yeterlik algılarıyla özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulgu öz yeterlik ve tutum puanları arasında negatif yönde, görece düşük (.30'un altında) ve anlamlı ilişkiyi göstermektedir ($r = -0,29$, $p < 0,01$). Bu bulgu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel gereksinimi olan bireylere yönelik olumlu tutumları artarken, özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik öz yeterlik algılarının azaldığını göstermektedir. Bu bulgu, araştırmaya dahil olan katılımcıların özel eğitimde kendilerini yetkin ve yeterli algıladıklarında özel gereksinimi olan bireylere yönelik olumlu tutumlarının azaldığı ya da tutumları görece olumsuz olan psikolojik danışmanların öz yeterlik algılarının yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Torrence (2012) tarafından yapılan araştırmanın bulguları bu araştırma bulgusu ile uyumlu şekilde öz yeterliği yüksek olan okul danışmanlarının özel gereksinimi olan bireylere hizmet sunmada kendilerini daha yeterli hissettiklerini, aynı zamanda özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarıyla öz yeterlikleri arasında negatif yönde ilişki olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre daha olumsuz tutumlara sahip danışmanlar kendilerini daha yeterli hissetmektedirler. Bu bulgu psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin kendi yeterliklerine olan algıları ile tutumlarını değerlendirirken öz farkındalıklarını nesnel olarak yansıtmamış olabileceklerini akla getirmektedir. Nitekim alanyazında bireylerin gerçek performansları ile kendi yeterliklerine yönelik algılarının farklı olduğuna dair bulgular yer almaktadır (Bandura & Adams, 1977; Zimmerman, 1995). Bu araştırma bulgusu Şahan (2019) tarafından yapılan araştırma bulgusu ile uyumsuzdur. Şahan (2019) araştırmasında psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumları ile özel eğitim öz yeterlik algıları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. Yine alanyazında yer alan çalışmalarda öz yeterlik ve tutum arasında pozitif yönde bir ilişki olduğuna yönelik araştırma bulguları olmakla birlikte (Diken, 2006; Kıran & Dengiz, 2019; Montgomery & Miranda, 2014; Urton vd., 2014), özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlar ve öz yeterlik arasında negatif yönlü ilişki olduğunu gösteren çalışma bulguları da mevcuttur (Sharma vd., 2015). Bu bulgu değerlendirilirken özel gereksinimi olan bireylere yönelik hizmet sunma ile tutumlar arasındaki ilişki ayrıştırılmalıdır. Öz yeterlik üzerine birçok araştırma yapmış olan Bandura (1977), kişilerin kendilerine verilen işleri başarı ile tamamlamalarının öz yeterliklerini arttırdığını söylemektedir. Bu bilgi okul danışmanlarının Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) hazırlama sürecine dahil olmaları, RAM'a gönderilmesi gereken eğitsel değerlendirme formları vb. evrakları hazırlamaları, kaynaştırma/bütünleştirmeye yönelik çalışmalar yapmaları gibi rutin işlerini yerine getirmelerinin öz yeterliklerini arttıran etkenler olarak görülebileceğini destekler niteliktedir. Tutum kavramı incelendiğinde ise, tutumun duygu, düşünce ve davranış boyutlarının olduğu

ve tutumların her zaman davranışlara yansımadağı görülmektedir. Ayrıca kişilerin dâhil oldukları grupların kurallarına göre toplum tarafından ödüllendirilen doğru davranışı ve doğru tutumu öğrendikleri ve bu normlara uygun davranışlar sergiledikleri düşünülmektedir (İnceoğlu, 2011). Bu bilgiden yola çıkarak kendilerine yasa ve yönetmelik gibi resmi bağlayıcılar tarafından verilen görev ve sorumluluklarını yerine getiren danışmanların, duygu ve düşünce boyutlarında olumsuz tutumlara sahip olsalar dahi bu olumsuz tutumlarını davranış boyutuna taşımayabilecekleri ve kendilerini yaptıkları işlerde yeterli hissedebilecekleri akla gelmektedir. Bu da özel gereksinimi olan bireylere yönelik görece olumsuz tutumlara sahip danışmanların özel eğitimde öz yeterliklerinin yüksek olması bulgusu ile ilişkilendirebilmektedir.

Çeşitli değişkenlere göre katılımcıların özel eğitimde öz yeterlik algıları ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumları bağlamındaki bulgular doğrultusunda ise; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki çalışma süresi, görev yapılan kurum türü, özel eğitime yönelik hizmet içi eğitim/seminer alma durumları değişkenlerinin hiçbirinde anlamlı bir farkın söz konusu olmadığı söylenebilir. Bu doğrultuda öz yeterlik algılarını ve tutumları yordayan farklı değişkenlerin (örneğin; özel gereksinimi olan bireylerin tanı türleri, aile ve çevrelerinde özel gereksinimi olan bireylerin varlığı) söz konusu olabileceği sonucuna varılabilir. Nitekim alanyazında bu bulguyu destekleyen araştırma sonuçları mevcuttur (Dengiz, 2017; Gürbüz, 2012).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Danışmanların özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarını inceleyen çalışmaların günümüze yakın zamanda üzerine çalışılan bir konu olması neticesiyle ilgili çalışma sayısı sınırlıdır. Benzer şekilde danışmanlara yönelik yapılmış tutum ölçme çalışmalarının sayısının da kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın konusu olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarını ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarını birlikte inceleyen çalışmalar ise uluslararası alanyazında oldukça sınırlı düzeyde olup, ulusal alanyazında ise gerçekleştirilmiş bir çalışma saptanmamıştır. Yapılan araştırmanın bu anlamda alanyazına fayda sağlayacak önemli bulgular ortaya koyduğu umulmaktadır. Okullarda ve RAM'larda özel gereksinimi olan bireylere yönelik önemli görevleri ve sorumlulukları olan psikolojik danışmanların özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik öz yeterliklerinin ve özel gereksinimi olan bireylere yönelik tutumlarının hizmetlerin niteliğindeki önemi ise oldukça açık bir şekilde ilgili alanyazında ortaya konmaktadır (Boulden Jr., 2020; Çimşir, 2019; Polat, 2001). Bu doğrultuda bu araştırmanın ortaya koyduğu mevcut bulguların ileri araştırmalara yol göstermesi, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlere katkı sağlaması, üniversitelerin psikolojik danışman ve rehber öğretmen yetiştirme programlarının mesleğe özel eğitim ve özel gereksinimi olan bireylerle alanda çalışmaya yönelik daha donanımlı elemanlar yetiştirme yönünde ışık tutması bağlamında katkı sunacak bir çalışma olduğu söylenebilir. Ancak bu araştırmada da birçok araştırmada olduğu üzere çeşitli sınırlılıklar söz konusudur. Araştırmanın verilerinin pandemi döneminde toplanmış olması sebebiyle veri toplama süreçlerinde yüz yüze ulaşılamayan durumlarda katılımcılara ölçeklerin çevrimiçi formlarla uygulanması sınırlılık olarak görülmüştür. Kişisel bilgi formunda 'özel gereksinimi olan birey' tanımına yer verilmemiş olması, danışmanların hangi özel gereksinim tanı grubuyla çalıştıkları verisinin toplanmamış olması da bir sınırlılık olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda araştırma verileri İstanbul'un tek bir ilçesi ile sınırlıdır. Bu araştırmanın verileri toplanırken çoğunluk olarak ilkökul, ortaokul ve lisede görev yapmakta olan danışmanlar araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul etmiş, RAM ve özel eğitim uygulama okullarından yeterli katılımcıya ulaşılamamıştır. Bu da danışmanların farklı kurum türlerinde çalışmalarının öz yeterlik algıları ve tutumları üzerinde nasıl bir fark oluşturduğunun incelenmesinde bir

sınırlılık olarak görülmektedir. Bu çalışmanın analiz sürecine dâhil edilen kurum türleri dışında BİLSEM, özel eğitim ve uygulama okulları gibi özel gereksinimli bireylerin eğitim aldıkları kurumlarda yapılacak araştırmalara gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sunduğu bulgular ışığında farklı çalışma grupları ve farklı değişkenler dâhil edilerek danışmanların öz yeterlik ve tutumları incelenebilir. Ayrıca bu konu üzerine nitel ve karma yöntemler kullanılarak yapılacak, danışmanların olumlu tutumlarını ve öz yeterliklerini arttırmayı da hedefleyen araştırmaların katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Psikolojik danışmanların hizmet öncesi ve hizmet sırasında özel gereksinimi olan bireylerle çalışmalarına yol gösterecek eğitimlerin düzenlenmesi, üniversitelerin lisans programlarına özel eğitim ve özel gereksinimi olan bireylerle psikolojik danışma ve rehberliğe yönelik uygulama içerikli derslerin de eklenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2000). Attitudes and the attitude-behavior relation: Reasoned and automatic processes. *European Review of Social Psychology*, 11(1), 1-33. doi:<https://doi.org/10.1080/14792779943000116>
- Akgün, E. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısıyla anasınıflarındaki rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 474-482.
- Aksoy, V., & Diken, İ. H. (2009a). Rehber öğretmen özel eğitim öz yeterlik ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(01), 29-42. doi:https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000131
- Aksoy, V., & Diken, İ. H. (2009b). Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algılarının incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(3), 709-720.
- Alnahdi, G. H. (2019). The positive impact of including students with intellectual disabilities in schools: Children's attitudes towards peers with disabilities in Saudi Arabia. *Research in Developmental Disabilities*, 85, 1-7. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2018.10.004>
- Alorani, O., Ibrahim, A., & AL-labadi, N. (2020). Effect of field training on the attitude of students towards persons with disabilities in special education centers. *International Journal of Education and Practice*, 8(2), 337-346. doi:10.18488/journal.61.2020.82.337.346
- American School Counselor Association. (2019). The ASCA national model: A framework for school counseling programs (4. baskı). Alexandria, VA: Author.
- Arslan, K. (2023). Otizmli bireylere yönelik toplumsal farkındalık düzeyinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 11(34), 28-47. doi:<https://doi.org/10.33692/avrasyad.1167352>
- Arşit, M. H. (2019). *Özel eğitim okulları ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde görev yapan rehberlik öğretmenlerinin özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin özyeterliliklerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Biruni Üniversitesi
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191. doi:<https://doi.org/10.1037/0033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122. doi:<https://doi.org/10.1037/0003-066X.37.2.122>

- Bandura, A. (1986). Fearful expectations and avoidant actions as coeffects of perceived self-inefficacy. *American Psychologist*, 41(12), 1389–1391. doi:<https://doi.org/10.1037/0003-066X.41.12.1389>
- Bandura, A., & Adams, N. E. (1977). Analysis of self-efficacy theory of behavioural change. *Cognitive Therapy and Research*, 1(4), 287-31. doi:<https://doi.org/10.1007/BF01663995>
- Bengisoy, A., & Özdemir, M. B. (2020). İlköğretime devam eden çocukların ailelerinin psikolojik danışma gereksinimlerinin incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(25), 3528-3550. doi:<https://doi.org/10.26466/opus.634810>
- Bialka, C. S., & Havlik, S. (2020). Understanding elementary and middle school counselors' experiences with disability awareness and advocacy. *Journal of School Counseling*, 18(25), n25.
- Bodenhorn, N., & Skaggs, G. (2005). Development of the school counselor self-efficacy scale, measurement and evaluation in counseling and development, 38(1), 14-28. doi:<https://doi.org/10.1080/07481756.2005.11909766>
- Boulden Jr, R. A. (2020). *Development and validation of the students with learning disabilities school counselor self-efficacy scale: A psychometric study*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Old Dominion University.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Christy, X. I., & Mythili, T. (2020). Self-esteem, self-efficacy and academic performance among adolescents. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 16(2), 123-135.
- Çelik, F., Terkeş, N., Uslular, E., Şahin, Ö., Savaş, L., Karateke, A., Duygun, G., & Kahraman, H. (2017). Hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(4), 244-253.
- Çimşir, E. (2019). Özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik dersinin psikolojik danışman adaylarının engelli öğrencilere ilişkin tutumlarına ve hazırlık düzeylerine etkisi. *Ilkogretim Online*, 18(3), 1046-1058. doi:10.17051/ilkonline.2019.610618
- Çitil, M., Karakoç, T., & Küçüközyiğit, M. S. (2018). Özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 815- 833. doi:<https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018..-431449>
- Çolak, A., Vuran, S., & Uzuner, Y. (2013). Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 14(02), 33-53. doi:https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000183
- Dengiz, G. (2017). *Psikolojik danışmanların engelli bireylere yönelik tutumlarının konjoint analizi kullanılarak incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Deniz, S. (2017). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik özyeterlik algılarının incelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 154-175.
- Derin Kılıç, A., & Er, E. (2021). Rehber öğretmenleri ile rehber öğretmen adaylarının özel eğitime rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin öz-yeterlik algı düzeylerinin incelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 26-44.

- Diken, İ. H. (2006). Preservice teachers' efficacy and opinions toward inclusion of students with mental retardation. *Eurasian Journal of Educational Research*, 23, 72-81.
- Earnshaw, V. A., Quinn, D. M., & Park, C. L. (2012). Anticipated stigma and quality of life among people living with chronic illnesses. *Chronic Illness*, 8(2), 79-88. doi:https://doi.org/10.1177/1742395311429393
- Emiroğlu, S., & Gençtanırım Kurt, D. (2023). Psikolojik danışman bakış açısıyla okul terki. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 6(1), 51-78. doi:https://doi.org/10.58433/opdd.1267965
- Fırat, T., & Koyuncu, İ. (2019). (2019). Lise öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal kabul düzeyleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(1), 503-525. doi:https://doi.org/10.17152/gefad.431264
- Goldsmith, S. K. (2011). *An exploration of school counselors' self-efficacy for advocacy of gifted students*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. The University of Iowa.
- Gürbüz, S. F. (2012). *Rehberlik ve araştırma merkezlerinde çalışan rehber öğretmenlerin özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmaya yönelik öz yeterlik algıları*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-yöntem-analiz*. Seçkin Yayıncılık.
- Güven, D. (2021). Destek eğitim odası öğretmeninin rol ve sorumlulukları. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(1), 450-463. doi:https://doi.org/10.24315/tred.770595
- Havlik, S. A., Malott, K., Yee, T., DeRosato, M., & Crawford, E. (2019). School counselor training in professional advocacy: The role of the counselor educator. *Journal of Counselor Leadership and Advocacy*, 6(1), 71-85. doi:https://doi.org/10.1080/2326716X.2018.1564710
- Hernandez, T. J., & Seem, S. R. (2004). A safe school climate: A systemic approach and the school counselor. *Professional School Counseling*, 7(4), 256-262.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum algı iletişim*. Siyasal Kitapevi.
- Kanak, M., Ersoy, M., & Yerliyurt, N. S. (2018). Okul öncesinde rehberlik hizmetlerinin gerekliliğinin rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 22(76), 187-208.
- Kandemir, M. A., Kurt, K., & Apaydın, Z. (2021). Farklı branşlardaki öğretmenlerin kaynaştırma eğitimlerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 15-34.
- Karacan Özdemir, N., & Bacanlı, F. (2020). Sosyal duygusal öğrenme becerileri ve kariyer gelişimi: Öğretmen ve psikolojik danışman rolleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(226), 323-344.
- Karataş, Z. (2020). Sosyal hizmet ve ilahiyat lisans programı öğrencilerinin engelli bireylere ilişkin tutumları. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 0(15), 65-79. doi:https://doi.org/10.46218/tshd.710073
- Karataş, Z., & Şahin Baltacı, H. (2013). Ortaöğretim kurumlarında yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine yönelik okul müdürü, sınıf rehber öğretmeni, öğrenci ve okul rehber öğretmenin (psikolojik danışman) görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(2), 427-460.

- Kıran, B., & Dengiz, G. (2019). Okul psikolojik danışmanlarının cinsiyet, deneyim ve öz yeterliklerine göre engelli bireylerin eğitilmesine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(52), 43-67.
- Kola, E. (2012). *Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin özyeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Üniversitesi.
- Köksal, H. K. (2019). *Okul psikolojik danışmanlarının özel eğitim öz yeterlik alguları ile iş doyumları arasındaki ilişki: Mersin ili örneği*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.
- Kurt, A. (2022). Bütünleştirmenin tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve yaşanan sorunlar. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 16-34.
- Kürkçüoğlu, I., Ergan, M., Elmas Alsını, T. G., Keskin, T., Alsını, A. M., & Başkurt, F. (2021). Dış hekimliği öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 28(3), 433-440. doi:<https://doi.org/10.17343/sdutfd.903561>
- Lambie, G. W., Stickl Haugen, J., Borland, J. R., & Campbell, L. O. (2019). Who took "counseling" out of the role of professional school counselors in the United States?. *Journal of School-Based Counseling Policy and Evaluation*, 1(3), 51-61.
- Larson, L. M., & Daniels, J. A. (1998). Review of the counseling self-efficacy literature. *The Counseling Psychologist*, 26(2), 179-218. doi:<https://doi.org/10.1177/0011000098262001>
- Lewis, J., Mooney, A., Brady, L., Gill, C., Henshall, A., Wilmott, N., ... Statham, J. (2010). *Special educational needs and disability: Understanding local variation in prevalence, service provision and support*. (Research Report DCSF-RR211). London: Department for Children, Schools and Families.
- Lindsay, G. (2018). *Screening for children with special Needs: Multidisciplinary approaches*. Routledge.
- Lombardi, A., Murray, C., & Dallas, B. (2013). University faculty attitudes toward disability and inclusive instruction: Comparing two institutions. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 26(3), 221-232.
- Malone, C. R. (2021). *The effect of background experience on school counselor self-efficacy when working with students with disabilities*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. The George Washington University.
- Markova, M., Pit-ten Cate, I., Krolak-Schwerdt, S., & Glock, S. (2016). Preservice teachers' attitudes toward inclusion and toward students with special educational needs from different ethnic backgrounds. *The Journal of Experimental Education*, 84(3), 554-578. doi:<https://doi.org/10.1080/00220973.2015.1055317>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018, 7 Temmuz). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. *Resmî Gazete* (Sayı: 30741). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180707-8.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2020, 14 Ağustos). Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği. *Resmî Gazete* (Sayı: 31213). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm>
- Montgomery, A., & Mirenda, P. (2014). Teachers' self-efficacy, sentiments, attitudes, and concerns about the inclusion of students with developmental disabilities. *Exceptionality Education International*, 24(1). doi:<https://dx.doi.org/10.14288/1.0071913>

- Morin, D., Rivard, M., Crocker, A. G., Boursier, C. P., & Caron, J. (2013). Public attitudes towards intellectual disability: A multidimensional perspective. *Journal of Intellectual Disability Research*, 57(3), 279-292. doi:<https://doi.org/10.1111/jir.12008>
- Mueller, C. (2019). Adolescent understandings of disability labels and social stigma in school. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 32(3), 263-281. doi:<https://doi.org/10.1080/09518398.2019.1576940>
- Nagase, K., Tsunoda, K., & Fujita, K. (2021). Effects of teacher efficacy and attitudes toward inclusive education for children with disabilities on the emotional distress of middle school teachers in Japan. *Cogent Education*, 8(1), 2007572. doi:<https://doi.org/10.1080/2331186X.2021.2007572>
- Nice, M. L., Potter, P., & Hecht, C. L. (2023). The role of school counselors in preparing students for the developmental transition from adolescence to emerging adulthood. *Journal of Child and Adolescent Counseling*, 1-13. doi:<https://doi.org/10.1080/23727810.2023.2183798>
- Olufemi, T. D. (2012). Theories of attitudes. C. D. Logan ve M. I. Hodges (Ed.). *Psychology of attitudes* (61-78) içinde. Nova Science.
- Ooi, P. B., Wan Jaafar, W. M. B., & Baba, M. B. (2018). Relationship between sources of counseling self-efficacy and counseling self-efficacy among Malaysian school counselors. *The Social Science Journal*, 55(3), 376-389. doi:<https://doi.org/10.1016/j.soscij.2017.05.005>
- Opoku, M. P., Nketsia, W., Banye, M. A., Mprah, W. K., Dogbe, J. A., & Badu, E. (2020). Caregiving experiences and expectations of parents with in-school children with intellectual disability in Ghana. *Research in Developmental Disabilities*, 96, 103524. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ridd.2019.103524>
- Özdemir, D. (2018). *Rehber öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin öz yetkinlik algıları ve kaynaşturmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Özdemir, L., Çiftçi, H., & Sayan, Ö. (2022). Tarihsel süreçte özel eğitim uygulamaları, kurumları ve görevli personellerin incelenmesi. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(9), 1-20.
- Özdemir, T., & Karadağ, G. H. (2021). Hemşirelik öğrencilerinin özel gereksinimi olan bireylere ilişkin tutumlarını etkileyen faktörler. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(2), 96-106.
- Öztabak, M. Ü. (2018). Rehber öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı demografik değişkenlere ve faktörlere göre incelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (12), 171-222. doi:<https://doi.org/10.16947/fsmia.502230>
- Persico, J. A. (2004). *School counselors' incorporation of self-determination skills in their work with students requiring special education services and school counselors' attitudes toward disability*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. State University of New York.
- Pesen, A., & Demirhan, M. (2021). Öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 141-158. doi:<https://doi.org/10.18026/cbayarsos.652806>
- Petry, K. (2018). The relationship between class attitudes towards peers with a disability and peer acceptance, friendships and peer interactions of students with a disability in regular secondary schools. *European Journal of Special Needs Education*, 33(2), 254-268.

- Pettinicchio, D. (2019). *Politics of empowerment: Disability rights and the cycle of American policy reform*. Stanford University Press.
- Pickens, J. (2005). Attitudes and perceptions. *Organizational Behavior in Health Care*, 4(7), 43-76.
- Polat, F. (2001) Changing attitudes of school psychologists towards pupils with special educational needs in Turkey. *European Journal of Special Needs Education*, 16(1), 55-64. doi:https://doi.org/10.1080/08856250150501806
- Praisner, C. L. (2003). Attitudes of elementary school principals toward the inclusion of students with disabilities. *Exceptional Children*, 69(2), 135–145. doi:https://doi.org/10.1177/001440290306900201
- Reese, D. M. (2021). School counselor preparation to support inclusivity, equity and access for students of color with disabilities. *Front. Educ.*, 6, 1–12. doi:https://doi.org/10.3389/educ.2021.588528
- Romano, D. M., Paradise, L. V., & Green, E. J. (2009). School counselors' attitudes towards providing services to students receiving section 504 classroom accommodations: Implications for school counselor educators. *Journal of School Counseling*, 7(37), n37.
- Schunk, D. H. (1995). Self-efficacy, motivation, and performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7(2), 112-137. doi:https://doi.org/10.1080/10413209508406961
- Sharma, U., Shaikat, S., & Furlonger, B. (2015). Attitudes and self-efficacy of pre-service teachers towards inclusion in Pakistan. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 15(2), 97-105. doi:https://doi.org/10.1111/1471-3802.12071
- Sola Özgüç, C., & Altın, D. (2021). Determining the experiences of school counselors working in special education schools. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education*, 40(2), 763-808. doi:https://doi.org/10.7822/omuefd.984521
- Song, J. (2016). Inclusive education in Japan and Korea–Japanese and Korean teachers' self-efficacy and attitudes towards inclusive education. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 16, 643-648. doi:https://doi.org/10.1111/1471-3802.12324
- Sönmez, N., Koçyiğit, M., & Gürel Selimoğlu, Ö. (2020). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık programı öğrencilerinin özel eğitimde öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 484-505. doi:https://doi.org/10.9779/pauefd.589837
- Studer, J. R., & Quigney, T. A. (2003). An analysis of the time spent with students with special needs by professional school counselors. *American Secondary Education*, 71-83.
- Supriyanto, D. (2019). Teachers' attitudes towards inclusive education: A literature review. *Indonesian Journal of Disability Studies*, 6(1), 29-37.
- Szumski, G., Smogorzewska, J., & Grygiel, P. (2020). Attitudes of students toward people with disabilities, moral identity and inclusive education—A two-level analysis. *Research in Developmental Disabilities*, 102, 103685. doi:https://doi.org/10.1016/j.ridd.2020.103685
- Şahan, S. (2019). *Rehber öğretmenlerin özel eğitime ilişkin öz yeterlik algıları ile kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Şahin, H., & Cengiz, İ. (2017). Üniversite personelinin işyerinde engelliye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 473-481.

- Tervo, R. C., & Palmer, G. (2004). Health professional student attitudes towards people with disability. *Clinical Rehabilitation*, 18(8), 908-915. doi:<https://doi.org/10.1191/0269215504cr820oa>
- Terzi, Ş., Tekinalp, B. E., & Leuwerke, W. (2011). Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmeleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Torrence, J. N. (2012). *The influence of attitudes toward students with disabilities and counselor self-efficacy on school counselors' perceptions of preparedness to provide services to students with learning disabilities*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Marywood University.
- Torres, J., & Alieto, E. (2019). English learning motivation and self-efficacy of Filipino senior high school students. *Asian EFL Journal*, 22(1), 51-72.
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2002). *The Influence of resources and support on teachers' efficacy beliefs*. Paper presented at the Annual Meeting Of The American Educational Research Association, New Orleans.
- Tuzgöl Dost, M. (2020). Okul psikolojik danışmanlarına göre ilkokullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin durumu ve sorunları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1673-1690. doi:<https://doi.org/10.17755/esosder.715029>
- Urton, K., Wilbert, J., & Hennemann, T. (2014). Attitudes towards inclusion and self-efficacy of principals and teachers. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 12(2), 151-168.
- VanPuymbrouck, L., Friedman, C., & Feldner, H. (2020). Explicit and implicit disability attitudes of healthcare providers. *Rehabilitation Psychology*, 65(2), 101-112. doi:<https://doi.org/10.1037/rep0000317>
- Vural Batık, M., & Fıncı Kodaz, A. (2018). Kurum deneyiminin psikolojik danışman adaylarının özel eğitim öz yeterlik algılarına etkisi. *19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 37(1), 902-929. doi:10.7822/omuefd.327621
- Weiner, B. (2010). The development of an attribution-based theory of motivation: A history of ideas. *Educational Psychologist*, 45(1), 28-36. doi:<https://doi.org/10.1080/00461520903433596>
- Wood Dunn, N. A., & Baker, S. B. (2002). Readiness to serve students with disabilities: A survey of elementary school counselors. *Professional School Counseling*, 5(4), 277.
- Yada, A., & Savolainen, H. (2017). Japanese in-service teachers' attitudes toward inclusive education and self-efficacy for inclusive practices. *Teaching and Teacher Education*, 64, 222-229. doi:<https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.02.005>
- Yaşın Dökmen, Z. (1997). Kişi Algısı Ölçeği'nin faktör yapısı, geçerliği ve güvenilirliği. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji (3P) Dergisi*, 5(3), 202-210.
- Yaşın Dökmen, Z. (2000). Engellilere yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi, geçerliği ve güvenilirliği. *XI. Ulusal Psikoloji Kongresi*, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Yılmaz Bingöl, T. (2018). Okul psikolojik danışman adaylarının genel öz-yeterlik ve özel eğitimde rehberlik ve psikolojik danışmanlığa ilişkin öz-yeterlik inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1474-1493. doi:<https://doi.org/10.26466/opus.444225>

YÖK, (t.y.) Rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programı
https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Rehberlik_ve_Psikolojik_Danismanlik_Lisans_Programi.pdf

Yüksel, K., Aksoy, V., Diken, İ. H., & Karaaslan, Ö. (2012). Rehber öğretmen adaylarının özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz-yeterlik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(31), 137-148.

Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2).

Zimmerman, B. J. (1995). Self-efficacy and educational development. *Self-efficacy in Changing Societies*, 1(1), 202-231. doi:<https://doi.org/10.1017/CBO9780511527692.009>

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

As an important research subjects of social psychology, attitudes contain our beliefs, behaviors, feelings and thoughts about events and situations. Attitudes are how we view and respond to people, events and situations and how we act towards them (Pickens, 2005). Individuals attitudes towards to events, situations and objects divided into neutral, positive and negative. In the formation of attitudes; family, environment and peer groups are effective. At an early age, people's attitudes shaped by factors such as receiving rewards or punishments according to their attitudes and behaviors, logical process, environment, methods of persuasion and the influence of the media (Olufemi, 2012).

Individuals with special needs; significantly differ from other individuals in terms of mental, emotional, physical and communication characteristics (Lindsay, 2018). Different social groups attitudes towards individuals with special needs has been an important research topic (Szumski et al., 2020; VanPuymbrouck et al., 2020). One of these social groups is psychological counselors, which has an active role in the educational lives of individuals with special needs (Dengiz, 2017). Psychological counselors take an active role to determine special education needs of this individuals, their adaptation to school, ensuring cooperation between families, school and other students. A school counselor with positive attitudes toward individuals with special needs should focus on 'needs' rather than 'handicaps' and 'diagnoses' and should make the necessary effort to meet these needs (Nagase, 2021; Song, 2016). In this context, considering all the duties and responsibilities of school counselors regarding students with special needs, examination of their attitudes towards this individuals becomes important.

While school counselors providing psychological counseling and guidance services in special education, another important factor is to see themselves as competent in terms of their success. Bandura (1982, 1986) uses the term of self-efficacy to describe people's beliefs in their own capacity and competence to being able to fulfill a task and achieve success. Psychological counselors' self-efficacy regarding psychological consultation and counseling in special education contain their beliefs on their own competencies to cope with the difficult situations they face and to find effective solutions to problems without giving up for individuals with special needs in the schools and institutions where they work (Aksoy & Diken, 2009a, 2009b). In the light of all this information, this study was carried out to examine the school counselors' sense of self-efficacy regarding psychological consultation and guidance in special education and their attitudes towards individuals with special needs.

Method

The study was conducted with the relational screening model. The study group of the research consists of 110 school counselors working at Pendik district of Istanbul. In the research the data were collected through an information form prepared by the researchers for demographic info, School Counselors' Self-Efficacy Scale regarding Special Education (Aksoy & Diken, 2009a) and the Attitude toward Disabled Persons Scale (Yaşın Dökmen, 2000). The data obtained were analyzed by descriptive analysis, correlation, independent sample t-test, one-way analysis of variance (one-way ANOVA), Kruskal Wallis H test and Mann Whitney U test.

Results and Discussion

In the findings of the study, the participants' psychological counseling and guidance self-efficacy perception mean score was found to be 147.70 ($S= 24.57$). It can be said that the psychological counselors' self-efficacy perceptions in special education are close to moderate level. This finding consistent with findings from other studies (Aksoy & Diken, 2009a; Deniz, 2017; Sönmez, vd., 2020; Yılmaz Bingöl, 2018).

The mean scores of attitudes towards individuals with special needs were found to be 50.19 ($S= 10.57$). It can be said that psychological counselors attitudes towards individuals with special needs scores are low and their attitudes are close to negative. This finding differ from a study conducted by Yaşın Dökmen (2000) that found counselors attitudes were not too negative and close to positive.

The relationship between their perceptions of self efficacy and their attitudes towards individuals with special needs scores is negative and relatively low (below .30) and shows a significant relationship ($r= -0.29$, $p<0.01$). This finding consistent with a study conducted by Torrence (2012), who also found a significant negative relationship between attitudes toward students with disabilities and counselor self-efficacy.

According to various variables, participants' perceptions of self-efficacy in special education and their attitudes towards individuals with special needs, there is no significant difference in gender, age, education level, professional working time, type of institution, receiving in-service training for special education. In this direction, to predict the self-efficacy perceptions and attitudes, different variables such as diagnosis types of individuals with special needs and the existence of individuals with special needs in their environment can be examined. As a matter of fact, there are research results supporting this finding in the literature (Dengiz, 2017; Gürbüz, 2012).

It is hoped that the current findings of this research could help the develop and renewal of psychological counselor and guidance training programs of universities, contributing to pre-service and in-service training. However, there are several limitations to this study. Since the data of the study were collected during the pandemic period participants were asked to receive the scales online and also the fact that the definition of 'individuals with special needs' is not included personal information form was seen as a limitation. At the same time, the research data is limited to a single district of Istanbul.

In the light of the findings of this research, different study groups and different research methods can be used to examine counselors' self-efficacy and attitudes, researches aiming to increase their attitudes and self-efficacy could be studied.